

Archeologienota

Opwijk Fabriekstraat 49-51

Programma van maatregelen

COLOFON

Titel

Archeologienota Opwijk Fabriekstraat 49-51.

Auteurs

Marleen Arckens & Jan De Beenhouwer

Plaats en datum

Wijnegem 25 juni 2021

Fodio Rapport Folio 96

Wettelijk Depot D/2021/13.179/18

Projectcode

2021F83

Uitvoerder

Fodio

Turnhoutsebaan 277

B-2110 Wijnegem

fodio@fodio.be

erkend archeoloog: Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067

Kaft

Orthofotomozaïek middenschalg winter 2020 © Geopunt

© Fodio.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze.

Inhoud

2 Programma van maatregelen	38
2.1 Gemotiveerd advies	38
2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem.....	39
2.2.1 Administratieve gegevens.....	39
2.2.2 Onderzoeksstrategie en methode	40
2.2.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	41
2.2.4 Onderzoekstechnieken proefsleuvenonderzoek	42

2 Programma van maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Het uitgevoerd bureauonderzoek is volledig.

Het onderzoeksgebied met een oppervlakte van 18.156 m² maakt deel uit van de site waarop tot voor kort de firma Vanbreuze was gevestigd. Die was gespecialiseerd in de recuperatie en recyclage van textiel.

In de loop van het jaar 2018 werden alle gebouwen op de site gesloopt. Het hele terrein is bouwrijp gemaakt.

Op het terrein wordt een combinatie van residentieel wonen met een sociaal woonproject in samenwerking met de VMSW gerealiseerd. Het gaat om 125 private wooneenheden en 5 commerciële ruimten verdeeld over 4 bouwblokken en 29 sociale appartementen in een gebouw grenzend aan de Fabriekstraat.

De private woningen worden uitgerust met een ondergrondse parkeerkelder met een oppervlakte van 6900 m² en een diepte van 3,73 m -mV. De sociale appartementen worden gefundeerd op zool. Verspreid over de worden groen bovengrondse parkeerplaatsen en fietsenstallingen voorzien.

Uitgevoerd bodemonderzoek toonde aan dat het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied verontreinigd is met VOCL en plaatselijk overlappend met de VOCL-vervuiling ook verontreinigd door stookolie afkomstig van twee stookolietanks die bij de voormalige woning hoorden. De vervuilde zone met een oppervlakte van 3166 m² moet worden afgegraven tot dieptes gaande van 2 m -mv tot 7 m -mv en wordt op basis van deze informatie afgebakend als verstoord.

Het gebouw waarin de sociale appartementen worden ondergebracht overlapt quasi volledig met de te saneren zone. De bouw ervan zal geen bijkomende impact hebben op eventueel in de bodem aanwezig archeologisch erfgoed gezien de grote diepte waarop wordt gesaneerd. De overige bodemingrepen kunnen mogelijk een impact hebben op in de ondergrond bewaard archeologisch erfgoed.

Het onderzoeksgebied bevindt zich niet in een zone waar een uitgesproken gradiënt voorkomt. Open water bevindt zich op minstens 230 m afstand van de zuidelijke grens van het onderzoeksgebied. Bovendien werd de site in de loop van de 20ste eeuw volledig bebouwd en verhard. In de loop van 2018 volgde de sloop van de bebouwing inclusief funderingen. De kans op het aantreffen van een intacte steentijdartefactensite wordt als zeer laag ingeschat.

Vindplaatsen van landbouwers die dateren van het neolithicum tot de nieuwe tijd worden gekenmerkt door grondsporen, zoals paalkuilen, haardkuilen, afvalkuilen, waterputten en graven. De informatiewaarde van deze vindplaatsen wordt bepaald door hun ingegraven sporen. De impact op de bodem van de 20ste-eeuwse bebouwing en later de sloop van de bedrijfsgebouwen inclusief hun funderingen kon op basis van de tijdens het bureauonderzoek verzamelde informatie niet worden bepaald. Gezien het om gebouwen ging gefundeerd op pijlers en randfunderingen kan niet worden uitgesloten dat minstens diepere sporen zoals paalkuilen van dragende delen van houten gebouwen en waterputten bewaard bleven.

Verder archeologisch vooronderzoek van de site, met uitzondering van de als verstoord afgebakende te saneren zone in het zuiden, is noodzakelijk om vast te stellen of er archeologisch erfgoed dat dateert van het neolithicum tot het begin van de nieuwe tijd bewaard bleef binnen het onderzoeksgebied en in hoeverre de 20ste-eeuwse bodemingrepen eventueel aanwezig archeologisch erfgoed verstoorden.

De initiatiefnemer beroept zich op economische redenen om verder vooronderzoek uit te stellen tot na het verlenen van de omgevingsvergunning. Daarom wordt voorgesteld het vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren in uitgesteld traject. Op basis van de resultaten van het uit te voeren proefsleuvenonderzoek zullen eventuele verdere maatregelen worden bepaald.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.2.1 Administratieve gegevens

Projectcode		2021F83
Erkend Archeoloog		Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067
Actoren		Marleen Arckens OE/ERK/Archeoloog/2016/00142 veldwerkleider
Locatie	Provincie	Vlaams-Brabant
	Gemeente	Opwijk
	Deelgemeente	
	Site	Fabriekstraat 49-51
Kadastrale gegevens		Opwijk Afd. I, Sectie B, 801D2
Oppervlakte onderzoeksgebied		16595 m2
Bounding box	punt 1 (NW)	x137418.32 y184727.72
	punt 2 (ZO)	x137623.08 y184716.49

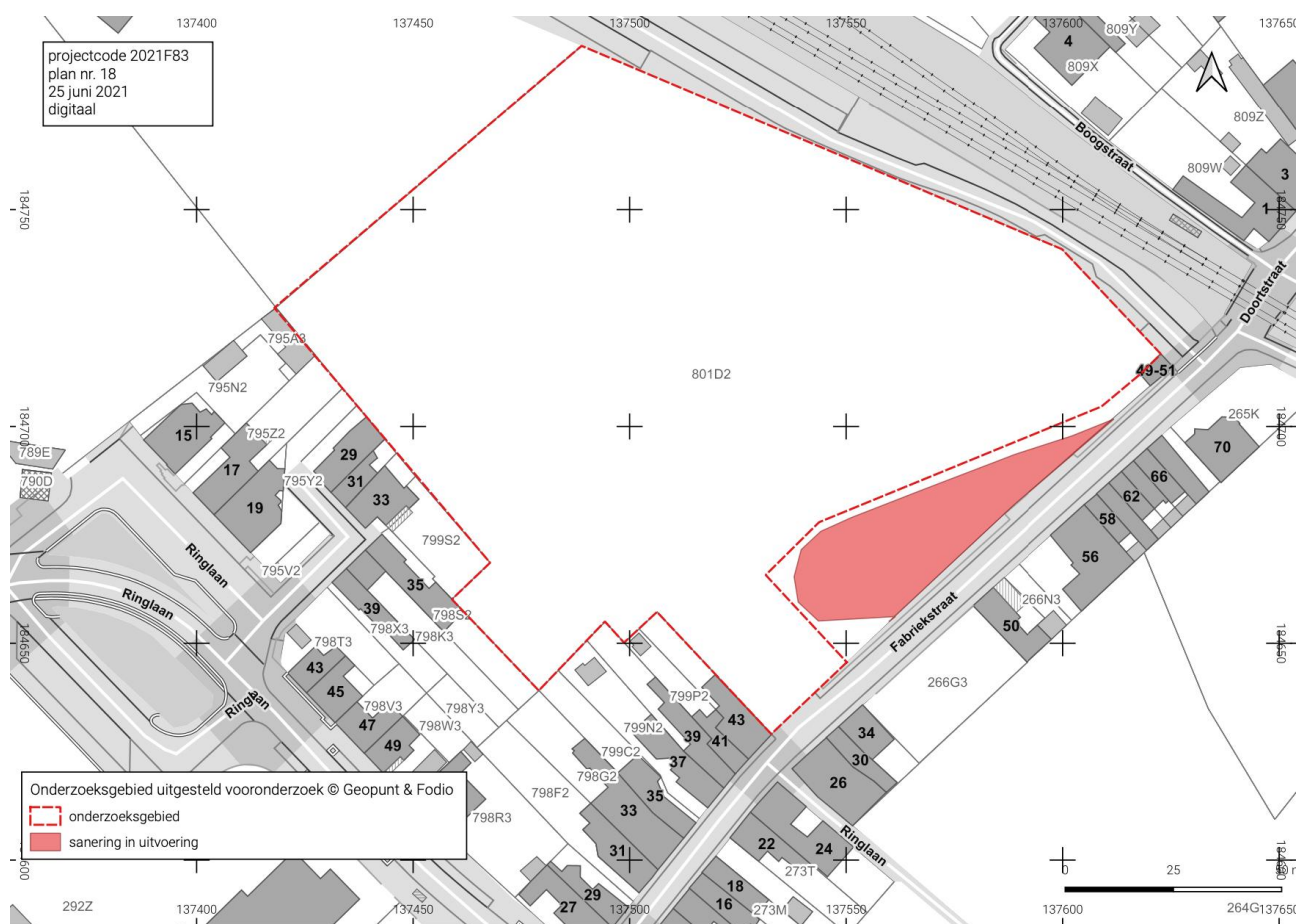

Fig. 22 Situering van het onderzoeksgebied uitgesteld vooronderzoek op het Groot Referentie Bestand. © Geopunt

2.2.2 Onderzoeksstrategie en methode

Binnen het vooronderzoek met uitgesteld traject kunnen verschillende onderzoeksmethoden worden toegepast. Hieronder volgt een overzicht van de onderzoeksmethodes en een afweging of zij al dan niet kunnen worden ingezet om het projectgebied verder te onderzoeken.

Veldkartering is voor het onderzoeksgebied niet haalbaar vermits het terrein gedeeltelijk bebouwd is en verder begroeid met gras en bomen.

Aangezien voor de periodes voorafgaand aan de nieuwe tijd enkel grondsporen worden verwacht, wordt geen geofysisch onderzoek aanbevolen. De omvang van de sporen uit periodes voorafgaand aan de late middeleeuwen en het geringe verschil in fysisch contrast tussen de vulling van dergelijke sporen en de omringende bodem bemoeilijkt de detectie van deze sporen met geofysische methoden.¹ Bovendien levert geofysisch onderzoek te weinig bruikbare resultaten op met betrekking tot de chronologie van eventuele sporen.

Landschappelijk bodemonderzoek verschaft een beeld van de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied en resulteert in een archeologische verwachting, maar niet in uitspraken over de aan-of afwezigheid van archeologische sporensites. De bodeminformatie als resultaat van een landschappelijk booronderzoek kan ook verkregen worden uit de profielen die worden geregistreerd tijdens een proefsleuvenonderzoek.

Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek zijn geschikt om prehistorische sites van jager-verzamelaars in kaart te brengen. Vermits op basis van de gegevens verzameld tijdens het bureauonderzoek geen goed bewaarde prehistorische sites worden verwacht, worden deze methodes van vooronderzoek niet aanbevolen. Hetzelfde geldt voor proefputten in functie van steentijd..

Proefsleuven zijn een instrument waarmee sites kunnen worden gelokaliseerd en geëvalueerd. Zij geven informatie over de aan- en afwezigheid, de aard, omvang en kwaliteit van het archeologisch erfgoed, geven de relevante archeologische niveaus aan en maken het mogelijk om de kosten in te schatten die gepaard gaan met eventueel vervolgonderzoek. Zij bieden bijkomend het voordeel dat een transect doorheen het landschap of de bodem bekomen wordt.² Om deze redenen en omwille van het evenwicht tussen de kosten, de onderzoeksinspanning en de te verwachten resultaten wordt enkel een proefsleuvenonderzoek aanbevolen.³

De te verwachten onderzoekssituatie is een site zonder complexe stratigrafie. De te onderzoeken zone heeft een oppervlakte van 16595 m².

¹ Schmidt et al. 2015, 45.

² https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven; Tol et al. 2004.

³ Tol et al. 2012.

2.2.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van de geplande bodemingrepen, de actuele archeologische voorkennis over het projectgebied en de verwachting ten aanzien van de archeologische waarde wordt de doelstelling van het vooronderzoek met ingreep in de bodem als volgt omschreven: er wordt een archeologische evaluatie uitgevoerd van het volledige projectgebied. Dit houdt in dat archeologisch erfgoed wordt opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd. Verder wordt de impact van de werken op het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed bepaald. Ook de mogelijkheid van in situ behoud wordt onderzocht en indien dit niet kan worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek en bewaring ex situ geformuleerd.

Het onderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen⁴:

Algemeen

- Zijn er archeologische sporen bewaard en wat is de aard van deze sporen?
- Zijn er archeologische vondsten bewaard en wat is de aard van deze vondsten?
- Wat is de bewaringskwaliteit en gaafheid van de sporen?
- Zijn er archeologische structuren of spoorassociaties te herkennen?

Perioden en sites

- In welke periode(n) kunnen de sporen gedateerd worden?
- Zijn er kenmerken die wijzen op de aanwezigheid van permanente of tijdelijke nederzettingen in één of meerdere perioden en wat zijn die kenmerken?
- Zijn er elementen die wijzen op continuïteit of fasering van de nederzettingen of structuren?
- Welke elementen uit het archeologisch ensemble dragen bij tot de kennis van de economische en sociale relaties in de verschillende perioden of fasen?
- Zijn er sporen van landgebruik, ambachtelijke of agrarische activiteit ?
- Strekken de sites zich uit over de grenzen van het onderzoeksgebied?

Landschap en bodem

- Hoe is de oorspronkelijke bodem opgebouwd en hoe is die in de loop van de tijd geëvolueerd?

⁴ Ervynck et al. 2016.

2.2.4 Onderzoekstechnieken proefsleuvenonderzoek

Het proefsleuvenonderzoek moet voldoen aan de generieke bepalingen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en bijkomend aan de vereisten voor vooronderzoek op een site zonder complexe verticale stratigrafie opgenomen in de Code van Goede Praktijk

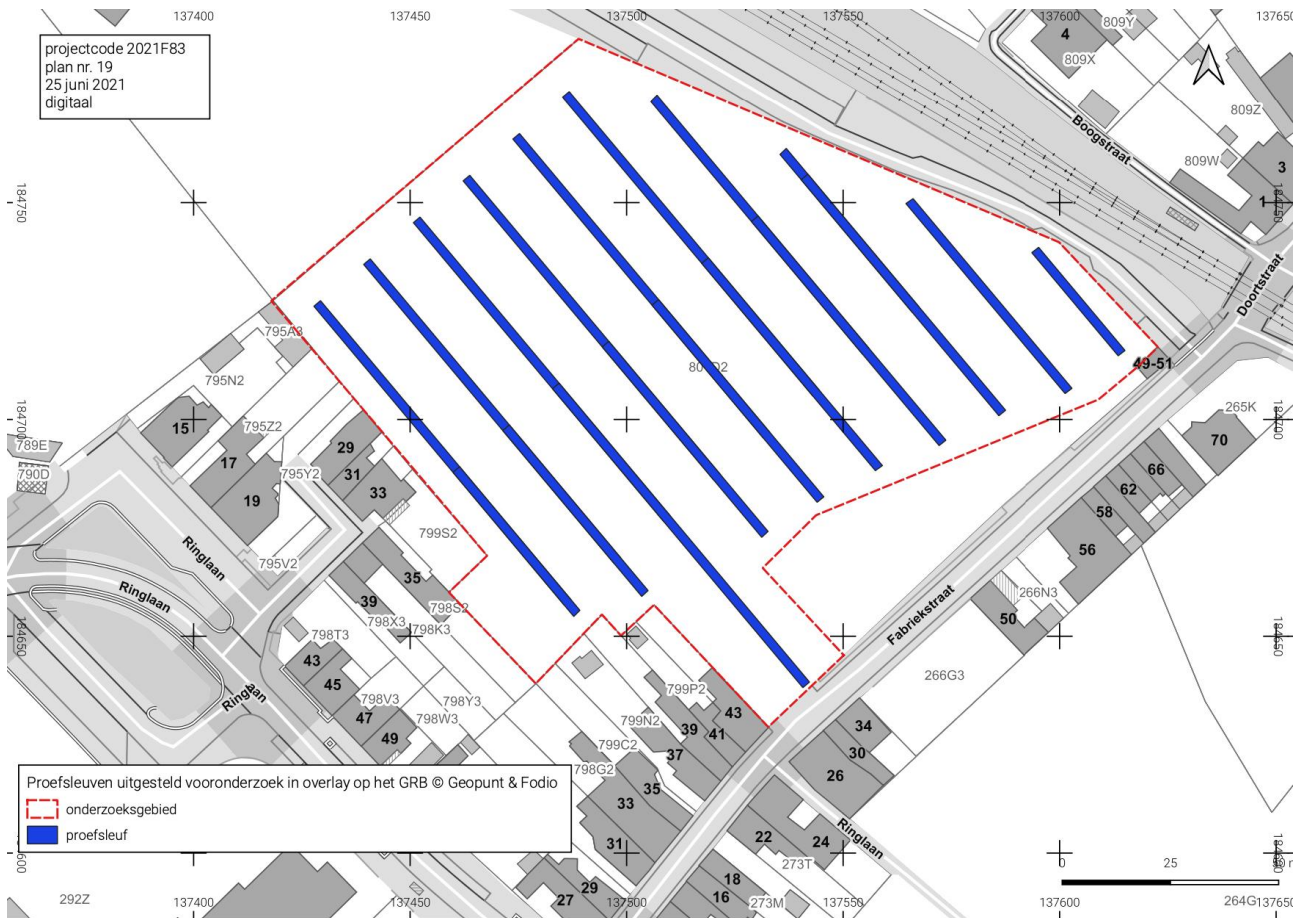

Fig. 23 Situering van de proefsleuven in overlay op het GRB. © Geopunt & Fodio

Het voorgestelde proefsleuvenplan werd opgemaakt op basis van de tijdens het bureauonderzoek beschikbare informatie en in functie van de geformuleerde onderzoeksvragen en de geplande bodemingrepen.

Er wordt gewerkt met parallelle en continue proefsleuven. Het hanteren van continue proefsleuven biedt het voordeel dat het aantal machinebewegingen tot een minimum herleid wordt en dat er één archeologisch niveau kan worden aangehouden. De techniek laat ook toe een transect door het terrein aan te leggen.⁵ De sleuven zijn 2 meter breed en worden noordwest-zuidoost georiënteerd, parallel aan de westelijke grens van het onderzoeksgebied. De voorgestelde oriëntatie biedt een goede kans op het herkennen van de hoofdzakelijk west-oost georiënteerde structuren die dateren uit de periode gaande van de metaaltijden tot de late middeleeuwen. De afstand van middenpunt tot middenpunt tussen de sleuven bedraagt maximaal 15 m. Als uitgangspunt wordt een dekingsgraad van 12,5 % genomen ten opzichte van de zone waarbinnen proefsleuven worden gegraven, opgedeeld in 10 % sleuven en 2,5 % kijkvensters, dwarssleuven of volsleuven.

De aanwezigheid van een prehistorische site is weinig waarschijnlijk gezien de resultaten van het bureauonderzoek, maar nooit uit te sluiten. Tijdens de graafwerken wordt daarom aandacht gevraagd voor concentraties van lithische artefacten. In geval er lithische artefacten bewaard bleven moet worden ingeschat of het gaat om een concentratie die te maken heeft met een activiteitenzone of eerder om verspreide artefacten.

⁵ https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven
projectcode 2021F83

Het onderzoek is succesvol wanneer er kan worden achterhaald of er al dan niet archeologische sporen bewaard bleven binnen het onderzoeksgebied en de kwaliteit van de sporen kan worden bepaald, zowel op het vlak van hun bewaring, als op het vlak van kenniswinst, zoals geformuleerd in de onderzoeksvragen.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Geen

Bibliografie

Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren.

Onderzoeksbalans archeologie

https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven

Ervynck A., M. Martens & R. Ribbens. 2016. 'Een theoretisch onderzoekskader voor onderzoeksvragen bij archeologische ingrepen in de bodem'. Brussel: Onroerend Erfgoed.

Schmidt A., Linford P. & Linford N. 2015. EAC Guidelines for the Use of Geophysics in Archaeology: Questions to Ask and Points to Consider. EAC Guidelines 2. Namur: Europae Archaeologia Consilium.